

บทคัดย่อ

ชื่องานวิจัย การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะประดิษฐ์จากงานศิลปะไทยในเกาะรัตนโกสินทร์

คณะผู้วิจัย นางสาวสุชีรา ผ่องใส, นางปิยะธิดา สีหะวัฒนกุล, นางสาวสุกัญญา จันทกุล

และนายอนุสรณ์ ใจทน คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร งบประมาณเงินรายจ่าย ประจำปี พ.ศ.2555

โครงการวิจัย “การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะประดิษฐ์จากงานศิลปะไทยในเกาะรัตนโกสินทร์” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและการจัดวางงานศิลปะประดิษฐ์ประเภทงานดอกไม้สด และงานใบตองในงานศิลปะไทยจากวัดในเกาะรัตนโกสินทร์ และเพื่อจัดทำแผนผังและตำแหน่งการจัดวาง งานศิลปะประดิษฐ์ประเภทงานดอกไม้สดและงานใบตองในงานศิลปะไทยจากวัดในเกาะรัตนโกสินทร์กลุ่มประชากร คือ วัดหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์ จำนวน 14 วัด ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร วัดบูรณศิริมัตยาราม วัดบวรสถานสุทธาวาส วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร วัดมหรณพารามวรวิหาร วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดเทพธิดารามวรวิหาร วัดราชนัดดารามวรวิหาร วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร วัดราชบูรณะราชวรวิหาร และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แผนผังภายในวัด เพื่อบันทึกตำแหน่งที่พบในการจัดวาง และประเภทของงานศิลปะประดิษฐ์ที่ใช้ในการตกแต่งวัด

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและการจัดวางงานศิลปะประดิษฐ์ประเภทงานดอกไม้สดและงานใบตองในงานศิลปะไทยจากวัดในเกาะรัตนโกสินทร์ จำนวน 14 วัดนั้น วัดที่พบงานงานดอกไม้สดและงานใบตองในงานศิลปะไทย มีจำนวน 12 วัด วัดที่ไม่พบงานดังกล่าว ได้แก่ วัดบูรณศิริมัตยาราม และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร รูปแบบงานดอกไม้สดและงานใบตองที่พบ คือ งานดอกไม้สด ประเภทงานเครื่องสด ได้แก่ งานเฟื้องอุบะ งานเครื่องแขวน งานมาลัย งานกระทง พานดอกไม้ พนมหมาก และงานมาลัยประกอบอ้อจกลับ รูปแบบงานศิลปะไทยที่พบ คือ งานจิตรกรรมฝาผนัง งานปูนปั้น งานปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบสี และงานแกะสลักไม้ ซึ่งสามารถแบ่งการจัดวางได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การใช้งานดอกไม้สดและงานใบตองในการตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมภายในวัด และการบันทึกรูปแบบงานดอกไม้สดและงานใบตองในการตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมและพระราชพิธีของราชสำนักในงานจิตรกรรมฝาผนัง

การใช้ตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถ พระวิหาร ซุ้มประตู - หน้าต่าง หอระฆัง เจดีย์ และซุ้มใบเสมา ที่พบส่วนใหญ่ใช้ตกแต่งด้วย เพื่องอุบะ งานมาลัย งานเครื่องแขวน และพนมหมาก รูปแบบงานศิลปะไทยที่ใช้ในการตกแต่งสถานที่ดังกล่าว ได้แก่ งานปูนปั้น งานจิตรกรรม งานปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบสี งานแกะสลักไม้ เป็นต้น

การบันทึกรูปแบบงานดอกไม้สด และงานใบตองในการตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรม และพระราชพิธีของราชสำนักในงานจิตรกรรมฝาผนังที่พบ ได้แก่ การประดับเพ็ງอุบะประกอบพระโกศพระบรมศพ บายศรีในพิธีแต่งงาน พานดอกไม้บูชา กระทงในพระราชพิธีสวดสองเดือน งานมาลัย และอุบะประกอบอัญชลีในการประดับอาคารสถาปัตยกรรมของจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

นอกจากนี้การจัดทำแผนผังและตำแหน่งการจัดวาง งานศิลปะประดิษฐ์ประเภทงานดอกไม้สดและงานใบตองในงานศิลปะไทยจากวัดในเกาะรัตนโกสินทร์สามารถจัดทำได้จำนวน 12 วัด วัดที่ไม่พบงานดังกล่าว ได้แก่ วัดบูรณศิริมัยารามและวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร จึงไม่มีการบันทึกลงในแผนผังและตำแหน่งการจัดวางในการศึกษาครั้งนี้

Abstract

Research Title: An Analytical Study of art invents from Thai art in Rattanakosin island

Research Team: Miss.Succheera Phongsai, Mrs.Piyathida SihaWattakul, Miss.Sukunya chunthkul and Mr.Anusorn Jaiton

Faculty of Home Economics Technology
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon,
(Fiscal Year 2012)

The purposes of this research were to analyze types and displays of fresh flower and banana leaf works in Thai arts at the temples in Rattanakosin Island and to set the product layouts and displays. Research population was 14 royal temples consisting of The Emerald Buddha Temple, Wat Phra Chetuphon Vimolmangklaram, Rajwaramahawiharn, Wat Rajapradit Sathitmahasimaram Rajaworawiharn, Wat Buranasirimatayaram, Wat Bawornsathan Sutthaward, Wat Chana Songkhram Rajaworamahawiharn, Wat Bowonniwet Wiharn Rajaworawiharn, Wat Mahannapharam Worawiharn, Wat Suthat Thepwararam Rajaworamahawiharn, Wat Thepthidaram Worawiharn, Wat Ratchanatdaram Worawiharn, Wat Rajabopitsathitmahasimaram Worawiharn, Wat Ratchaburana Rajaworawiharn and Wat Mahathat Yuwarajarangsarit Rajaworamahawiharn. Data were collected by temple layouts used for recording the displays placement and types of handicraft works used for decorating temples.

The research results found that fresh flower and banana leaf works were exhibited in twelve temples, excluding Wat Buranasirimatayaram and Wat Mahathat Yuwarajarangsarit Rajaworamahawiharn.

Types of fresh flower and banana leaf works found in the research were Feung Uba (Strands of flowers), Thai flower mobile, floral garland, Kra-Thong (Lotus-shaped vessel), flower pedestal tray, tray of worship, and floral garland used for decorating brass lantern. Types of Thai arts found were mural painting, molding, colored tile molding and wood sculpture.

For the displays of fresh flower and banana leaf works, they were used for decorating architectural temple building and the record of fresh flower and banana leaf works in the mural painting concerning the architectural temple building decoration and royal ceremonies.

For the decoration of architectural temple building including Buddhist temple, Buddha image hall, arched entrance and window, belfry, pagoda and boundary marker of the temple, Feung Uba (Strands of flowers), Thai flower mobile, floral garland, and tray of worship were used according to the research result. Also, the research result showed that molding, mural painting, colored tile molding, and wood sculpture were used for Thai arts decoration.

For the record of fresh flower and banana leaf works in the mural painting concerning the architectural temple building decoration and royal ceremonies, strands of flower for the royal cinerary urn, rice offerings in the wedding ceremony, floral tray for worship, lotus-shaped vessel for the Royal Ceremonies of the Twelve Months, floral garland, and strands of flowers for brass lantern were the ones used according to the research result.

For the layouts and displays of fresh flower and banana leaf works in Thai arts in Rattanakosin Island, they were found in 12 temples excluding Wat Buranasirimatayaram and Wat Mahathat Yuwarajarangsarit Rajaworamahawiharn.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวិเคราะห์ศิลปะประดิษฐ์จากงานศิลปะไทยในเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามประกอบการศึกษาเอกสาร คำว่า “ศิลปะประดิษฐ์” เป็นการให้ความหมายในงานดอกไม้สดและงานใบตองของไทยที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นงานที่มีการสืบทอดของคนในอดีตมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งในอดีตจะเป็นการประดิษฐ์ขึ้นจากความเชื่อและความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือแม้แต่การสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศในอดีตก็ให้ความสำคัญกับงานดอกไม้สดและงานใบตองเพื่อสร้างความประทับใจ และความทรงจำที่ดี อีกทั้งรูปแบบของงานประดิษฐ์ดอกไม้สดและงานใบตองได้รับการพัฒนามาตามยุคสมัย โดยเฉพาะช่วงที่ประเทศของเรามีการค้าขายกับชาวต่างชาติมากขึ้น เริ่มมีการปรับรูปแบบให้เข้ากับสมัยนิยม เช่น แบบของโคมจีน แบบโคมไฟแบบยุโรป เป็นต้น ก็ยังคงปรากฏให้คนรุ่นหลังได้พบเห็นและชื่นชมอยู่ถึงปัจจุบัน แต่ด้วยดอกไม้มีอายุการใช้งานที่สั้น ส่งผลให้การบันทึกรูปแบบอันเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญนี้จะพบได้ในรูปแบบงานศิลปะไทย โดยเฉพาะการประดับตกแต่งวัดหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์ อันเป็นพื้นที่หนึ่งที่สำคัญในอดีตก็เนื่องจากมีศาสนสถานเก่าแก่ที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองจำนวนมาก อันเป็น “เพชรแท้บนยอดเรือนแหวน” หรือที่เรียกว่า “หัวแหวน” ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดวาอาราม ปราสาทราชวัง และสิ่งก่อสร้างโบราณต่าง ๆ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการบันทึกงานดอกไม้สดและงานใบตอง ในรูปแบบงานศิลปะไทยที่ประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมของวัดหลวงในพื้นที่ต่าง ๆ อาจมีบางส่วนที่ไม่ได้มีการบันทึก เนื่องจากเป็นการวิจัยภาคสนามที่มีการเก็บข้อมูลจากสถานที่จริงวัดหลวงในแต่ละพื้นที่ ต้องใช้วิธีการสังเกตและการวิเคราะห์จากเอกสารและตำราก่อนลงพื้นที่จริง ซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ไม่ได้มีการบันทึกในการวิจัยครั้งนี้

ซึ่งโครงการวิจัยนี้มีหลายท่านที่มีส่วนช่วยเหลือให้งานสำเร็จลงได้ ซึ่งคณะผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณด้วยความจริงใจ และขอขอบคุณหน่วยงานที่มีส่วนช่วยสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ที่ได้ให้การสนับสนุน รวมทั้งให้ความอนุเคราะห์ในการใช้สถานที่ เอกสารและตำราต่าง ๆ รวมถึงบุคลากรและคณะวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี ความรู้ เทคนิคและวิธีการ ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ของเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ที่มีส่วนร่วมในการดำเนิน งานให้สำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการทุกประการ

คณะผู้วิจัย